

การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง:
กรณีศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

A Study of Ethnic Identity in Oral Literature of Karen Tales:
A Case Study in Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province

อุบลนภา อินพลอย¹ และ ประจักษ์ สายแสง

Ubonnapa Inploy¹, and Prachasha Saisang

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University

Email: ubonnapa@gmail.com¹

Received 22 March 2024; Revised 26 May 2024; Accepted 21 June 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของจังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีคติชนวิทยาและทฤษฎีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นกรอบวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ ประชาชนชาวกะเหรี่ยง จำนวน 43 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) วรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงจำนวน 58 เรื่อง 2) อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงสามารถวิเคราะห์อัตลักษณ์ของกลุ่มชนได้ดังนี้ คือ อัตลักษณ์ด้านวิถีการดำรงอยู่ อัตลักษณ์ด้านศาสนาและการแสดงความเคารพนับถือ อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ อัตลักษณ์ด้านประเพณีและพิธีกรรม อัตลักษณ์ด้านการปกครอง อัตลักษณ์ด้านค่านิยม อัตลักษณ์ด้านการละเล่น อัตลักษณ์ด้านดนตรีและศิลปะการแสดง อัตลักษณ์ด้านการคมนาคม อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ของชนเผ่า 3) ฐานข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง มีจำนวน 2 ฐานข้อมูล คือ ฐานข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง และ ฐานข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์; วรรณกรรมมุขปาฐะ; นิทานกะเหรี่ยง

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study and collect oral literature of Karen tales in Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province 2) To study the ethnic identity of the Karen people appearing in oral literature of Karen tales 3) To create a database about

oral literature of Karen tales to promote the development of local curriculum in Kanchanaburi Province. It is qualitative research. The researcher studied folklore theory and ethnic identity theory as the research framework. The sample group used for data collection was 43 Karen scholars. The tool used in the research was an interview form. Data were analyzed using content analysis and written descriptive narratives.

The research results found that: 1) Oral literature of Karen tales in Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province found 58 stories of oral literature of Karen tales. 2) The ethnic identity of the Karen people that appear in oral literature of Karen tales was able to analyzed the ethnic identity as follows : a) identity in the way of life, b) religion and respect identity, c) belief identity, d) tradition and ritual identity, e) government identity, f) value identity, g) play identity, h) music and performing arts identity, i) transportation identity, and j) tribal history identity. 3) There are two databases on oral literature of Karen tales: a) oral literature of Karen tales databases and b) Karen tales providers databases.

Keywords: Ethnic Identity, Oral Literature, Karen Tales

บทนำ

ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นประชากรที่มีความสำคัญกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้เป็นชาวกะเหรี่ยงโปที่มีวิถีวัฒนธรรม มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา และมีเรื่องราวที่น่าสนใจไม่แพ้ประชากรกลุ่มอื่น ๆ แม้ปัจจุบันความเจริญทางวัตถุจากสังคมเมืองได้แพร่เข้ามาสู่สังคมของชาวกะเหรี่ยงและได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มชน แต่ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้ยังคงพยายามรักษาสภาพความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น กะเหรี่ยงเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจภายในความเป็นตัวตนของพวกเขาเอง ตัวตนหรืออัตลักษณ์ของกะเหรี่ยงพบได้จากการแสดงออกผ่านทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คือ สิ่งที่น่ามาอธิบายความเหมือนและความแตกต่าง การมีส่วนร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่ใช้ในการนิยามตัวตนผ่านประสบการณ์ร่วมกันของชาติพันธุ์ ซึ่งอาจมีการเลื่อนไหล เปลี่ยนแปลง มีการปรับปรุงได้ตามบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (Pariwat Pliansiri, 2012) อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นการได้รับสืบทอดต่อมา แต่ไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมหรือมาจากสิ่งลึกลับพิศวงแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามพวกเขามีการถ่ายทอดด้วยการสร้างเหตุผลให้อย่างสม่ำเสมอในการแสดงออกผ่านทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ภาษาดำนานนิทานปรัมปรา ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คติชน และในงานศิลปะ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกทางสัญลักษณ์ด้วยอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ความหมายกับสมาชิกแต่ละคน จากการเชื่อมโยงเข้ากับความหมายโดยรวมของกลุ่มวัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ซึ่งลักษณะทางวัฒนธรรมแต่ละส่วนไม่ได้มีอยู่อย่างไร้เหตุผล แต่มันก็ได้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะพิเศษเฉพาะทางวัฒนธรรม (Charles F. Keyes., 1997)

อัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงไม่เพียงแต่ได้รับสืบทอดมาจากวัฒนธรรมความเชื่อของเขาในตัวผู้ที่พูดภาษาเดียวกันเท่านั้น แต่ยังได้รับมาจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและนิทานปรัมปรา ซึ่งได้กำหนดให้พวกเขามีความแตกต่างจากเพื่อนบ้านกลุ่มอื่น ๆ โดยปกติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและนิทานปรัมปราคือวัฒนธรรมความเชื่อที่ถูกทำซ้ำ ๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ (Charles F. Keyes., 1997) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนิทานปรัมปราหรือ

นิทานกะเหรี่ยง ความทรงจำที่แสดงถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงมักจะถูกถ่ายทอดโดยอาศัยพื้นที่ของนิทานกะเหรี่ยงเป็นสื่อกลาง ซึ่งในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงเก็บรักษาภาพความทรงจำนั้นไว้ผ่านทางวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงของชนเผ่าที่มีการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ สืบทอดต่อกันมา แต่ในปัจจุบันการคืบคลานเข้ามาของเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ซึ่งรวมไปถึงชนเผ่ากะเหรี่ยงด้วยเช่นเดียวกัน ความเจริญเมื่อเข้าไปถึงที่ใดวิถีชีวิตของชุมชนก็มักจะเกิดการปรับเปลี่ยน การเล่านิทานที่มีมาแต่เดิมก็ถูกลดบทบาทลงแล้วแทนที่ด้วยเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย วิถีชีวิตของคนในชนเผ่าก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไป นิทานก็เริ่มที่จะสูญหายไปจากสังคมของชาวกะเหรี่ยง ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าเสียดายถ้าคนเราจะละทิ้งสิ่งอันมีคุณค่าที่แสดงถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของพวกเขาไป การเก็บรวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงให้คงอยู่สืบไปนั้น ถือเป็นภาระอันสำคัญสมบัติของชาติพันธุ์ให้คงอยู่ ซึ่งจะทำให้คนรุ่นหลังสามารถศึกษาข้อมูลทางชาติพันธุ์ผ่านทางวรรณกรรมมุขปาฐะได้ เนื่องจากวรรณกรรมมุขปาฐะเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ภาษา ประวัติ วรรณกรรม ความคิดเห็น ประสบการณ์ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ ของชนเผ่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงไว้ให้คงอยู่เพื่อให้คนรุ่นใหม่หรือรุ่นต่อ ๆ ไปได้มีโอกาสศึกษาและเห็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งวิธีการนี้นอกจากการศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีที่กำหนดไว้แล้ว ข้อมูลที่ได้มาผู้วิจัยจะนำมาสร้างเป็นฐานข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อแวดวงการศึกษาในการส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่สามารถนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้ทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษาก็ได้เช่นกัน และที่สำคัญงานวิจัยที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงส่วนใหญ่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีที่กำหนดเท่านั้น แต่ยังไม่มีการนำมาสร้างเป็นฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเลย ฉะนั้น เมื่อทำให้วรรณกรรมท้องถิ่นอยู่ในการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้ว วรรณกรรมท้องถิ่นหรือนิทานพื้นบ้านนั้นก็จะไม่สูญหายและจะยังคงอยู่คู่สังคมไทยและสังคมของชาวกะเหรี่ยงต่อไปได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
- 2) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง
- 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของจังหวัดกาญจนบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลหลายแห่งเพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยได้ดังนี้

ปรีวัฒน์ เปลี่ยนสิริ (2012) กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คือ สิ่งที่น่ามาอธิบายความเหมือนและความแตกต่าง การมีส่วนร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่ใช้ในการนิยามตัวตนผ่านประสบการณ์ร่วมกันของชาติพันธุ์ ซึ่งอาจมีการเลื่อนไหล เปลี่ยนแปลง มีการปรับปรุงได้ตามบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

เบญจมาภรณ์ สุริยาวงศ์ (2019) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏจากเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏจากเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย โดยกำหนดเก็บข้อมูลเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าจาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านปางปูเลย หมู่บ้านแสนสุข และหมู่บ้านอาข่าพัฒนา และคัดเลือกเรื่องเล่าที่มีการดำเนินเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ซึ่งรวบรวมได้ทั้งหมด 39 เรื่อง โดยวิเคราะห์หาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากเนื้อหาที่ปรากฏ ซึ่งผลการศึกษาปรากฏมี 3 ลักษณะคือ 1) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับข้าวและสัตว์ ได้แก่ การปลูกข้าวไร่และการเลี้ยงหมู ไก่ ปรากฏพบในเรื่องเล่ามากที่สุด 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคมและครอบครัวของชาวอาข่า พบอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคมและครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก และแบบพี่กับน้อง และ 3) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดธรรมชาติ และความเชื่อเกี่ยวกับสภาวะเหนือโลก แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาของเรื่องยังคงสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อ และมีการรักษาสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

มณฑล คงแถวทอง (1995) กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี จากหลักฐานหลายชิ้นทั้งเอกสารเก่าและใหม่มีข้อมูลตรงกันว่า ชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไปชอบตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของเขตภูเขาสูง... อาจกล่าวได้ว่าการตั้งถิ่นฐานของกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรีในอดีตนั้นปรากฏอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำแควใหญ่และแควน้อยตอนบน ซึ่งเป็นเขตภูเขาและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์มาก บริเวณที่มีการตั้งหมู่บ้านคือที่ราบหุบเขาซึ่งมีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ใกล้ ๆ เช่น แม่น้ำ ลำธาร เป็นต้น โดยพื้นที่ดังกล่าวนี้ยังคงเป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่สำคัญในปัจจุบัน... อีกทั้งชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรีส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามความเชื่อดั้งเดิม... ดังนั้น ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของกะเหรี่ยงจึงมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งมีทั้งประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีที่สำคัญคือ การเกิด การแต่งงาน งานศพ ประเพณีกินผี งานบุญข้าวใหม่ งานบุญสงกรานต์ งานบุญเจดีย์ เป็นต้น

ชาร์ลส์ เอฟ. คีย์ส (1997) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นการได้รับสืบทอดต่อมา แต่ไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมหรือมาจากสิ่งลึกลับพิศวงแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามพวกเขามีการถ่ายทอดด้วยการสร้างเหตุผลให้อย่างสม่าเสมอในการแสดงออกผ่านทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ภาษา ตำนานนิทาน ปรัมปรา ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คติชน และในงานศิลปะ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกทางสัญลักษณ์ด้วยอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ความหมายกับสมาชิกแต่ละคนจากการเชื่อมโยงเข้ากับความหมายโดยรวมของกลุ่มวัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ซึ่งลักษณะทางวัฒนธรรมแต่ละส่วนไม่ได้มีอยู่อย่างไรเหตุผล แต่มันก็ได้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะพิเศษเฉพาะทางวัฒนธรรม... อัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงไม่เพียงแต่ได้รับสืบทอดมาจากวัฒนธรรมความเชื่อของเขาในตัวเองที่พูดภาษาเดียวกันเท่านั้น แต่ยังได้รับมาจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและนิทานปรัมปรา ซึ่งได้กำหนดให้พวกเขามีความแตกต่างจากเพื่อนบ้านกลุ่มอื่น ๆ โดยปกติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและนิทานปรัมปราคือวัฒนธรรมความเชื่อที่ถูกทำซ้ำ ๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงและแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินไปตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action

Research: PAR) พื้นที่วิจัย คือ พื้นที่ชุมชนชาวกะเหรี่ยงในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ประชากร คือ กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีความรู้ทางด้านวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง อันได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสของชุมชน ราษฎรชาวบ้าน และชาวบ้านที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นตามระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงกรณีศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. จากการศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า วรรณกรรมหรือนิทานที่พบเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีและระเบียบวิธีทางคติชนวิทยาว่าด้วยเรื่องของนิทานพื้นบ้านแล้ว วรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงที่พบมีอยู่จำนวนทั้งสิ้น 58 เรื่อง

2. การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง จากผลการวิจัยพบว่า ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงนั้น เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และทฤษฎีทางคติชนวิทยา จากเนื้อเรื่องหรือเรื่องเล่าสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงได้เป็นอย่างดี โดยอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงที่พบผ่านวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงนี้ ได้แก่

2.1 อัตลักษณ์ด้านวิถีการดำรงอยู่ เช่น การตั้งถิ่นฐาน ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหารการกิน อาชีพ และการทำมาหากิน สิ่งของเครื่องใช้ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและกลุ่มชน และการแพทย์และการรักษาพยาบาล ซึ่งอัตลักษณ์ดังที่กล่าวมาปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“กาลครั้งหนึ่ง สิงโตกับช้างเป็นเพื่อนกัน อาศัยอยู่ในป่าใหญ่ มีอยู่วันหนึ่ง พวกเขาทั้ง 2 ตัว ขึ้นไปบนยอดเขาแล้วมองลงไปแม่น้ำ ก็เห็นคน ๆ หนึ่งได้มากับเรือ...” (เรื่องสิงโตกับช้าง)

“มีชายคนหนึ่งชื่อจะแหวะ เขาไปเที่ยวป่า ไปนั่งห้างดักล่าสัตว์ เมียจะแหวะกำลังจะออกลูก มีสัตว์ตัวหนึ่งไปแอบฟังที่ใต้ถุนบ้าน มีผู้หญิงคนหนึ่งถามเมียจะแหวะว่าจะแหวะไปไหน...” (เรื่องจะแหวะ)

“...และมีชายหนุ่มสองคนมาชวนเขาไปทำบุญ ชายกำพร้าจึงถามว่าจะไปทำบุญที่ไหน ชายสองคนตอบว่าไม่ต้องถาม ชายกำพร้าจึงบอกว่าเขาไม่มีเสื้อผ้าใส่ สองคนก็บอกว่าไปถึงแล้วจะมีเสื้อผ้าใส่เอง แล้วเขาก็หยิบโสร่งและเสื้อตัวหนึ่งมาให้ชายกำพร้าใส่...” (เรื่องชายกำพร้ากับเสื้อส้ม)

“...เวลาผ่านไปหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านที่เขาได้ผ่านไปเกิดฝนฟ้าไม่ตก ปลูกข้าวปลูกผักไม่ได้กิน ทำให้ชาวบ้านทุกคนกล่าวกันว่า เพราะชายคนนี้เดินทางมาที่หมู่บ้านจึงทำให้หมู่บ้านมีอันเป็นไป...” (เรื่องผู้ทรงธรรม)

“...หลังจากที่หุงข้าวทำอาหารและกินข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว พี่ชายจึงชวนน้องชายเข้าไปในป่าเพื่อล่าสัตว์และหาของป่ามาเป็นอาหาร แต่ก่อนไปเขาได้ขอร้องพ่อนกว่าให้ช่วยไปคาบมิดมาให้เขา 1 เล่ม ไม่ต้องเป็นมิดที่ดีก็ได้ เพราะเขาจะเอามาทำไร่นาน...” (เรื่องพู่เค)

“...ทั้งสองรักกันมาก จะออกไปทำไร่นาด้วยกันทุกวัน น่อสะริจะทอย่าม ทอเสื่อ ให้จ้อเซ่ล่าบอ ส่วนจ้อเซ่ล่าบอก็จะสานก้วย สานตะกร้า ให้น่อสะริเช่นกัน...” (เรื่องน่อสะริกับจ้อเซ่ล่าบอ)

“มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง มีพ่อแม่และมีลูก 1 คน อาศัยอยู่ในป่า มีฐานะยากจน เด็กคนนี้เป็นเด็กกตัญญู ทุก ๆ วันเขาเห็นพ่อแม่ทำงานหนัก พ่อแม่เขาต้องออกไปทำไร่นาทุกวัน พอกลับมาก็ยังต้องไปแบกน้ำอีก ต้องมาหุงข้าวอีก เขาเลยสงสารพ่อแม่ อยากช่วยงาน... เขาเดินกลับไปจนถึงบ้าน แล้วรอพ่อแม่กลับมา พอพ่อแม่กลับ เขาก็บอกพ่อ พ่อก็ลองยก พ่อของเขาเองก็ยกแทบไม่ขึ้น พ่อเทออกมาเท่านั้น เป็นทองคำทั้งนั้นกลิ้งกลับบ้านไปหมด แล้วพ่อก็ถามว่าไปเอามาจากไหน เขาเลยเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้พ่อเขาฟัง” (เรื่องกระบอกตักน้ำ)

“...“เฮ้ยเพื่อน ไม่สบายไปโดนอะไรมา” นกฮูกก็เล่าให้อีกาฟังทั้งหมด แล้วถามอีกว่า เพื่อนช่วยอะไรฉันได้ไหม อีกาบอกว่าไม่ต้องห่วงเพื่อน ฉันมีหมอกุ้งช้อนนกขุนทอง ฉันจะไปตามเขามา ถ้าหาย เธอจะต้องไปขอขมาเขานะ นกฮูกก็ตอบตกลง อีกาได้ยินเช่นนั้น ก็ไปตามนกขุนทองทันที นกขุนทองมาถึงเลยถามนกฮูกว่าเป็นอะไร นกฮูกเลยเล่าให้ฟัง นกขุนทองก็เลยบอกให้นกฮูกเอาตุตไปแช่น้ำแล้วก็จะหาย นกฮูกก็เลยทำตามตามที่หมอนกขุนทองบอก เมื่อแช่เสร็จแล้วลูกหนังสติ๊กที่เป็นดุนก็เปื่อยและละลาย...” (เรื่องอีกาใช้หนึ่นกฮูก)

จากตัวอย่างต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงวิถีการดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งข้อความส่วนนี้สามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงไป อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องของการตั้งถิ่นฐานที่สภาพสังคมโดยรวมเป็นสังคมเกษตรกรรมที่สืบทอดมาจากอดีต ดังนั้น การตั้งชุมชนจึงปรากฏอยู่ในบริเวณที่ราบหุบเขาและอยู่ใกล้แหล่งน้ำเกือบทั้งสิ้น (Monthon Kongthavthong, 1995) ส่วนที่อยู่อาศัยดังที่ปรากฏในนิทานส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของเรือนเครื่องผูก ซึ่งชาวกะเหรี่ยงนิยมปลูกบ้านเรือนด้วยไม้ไผ่ที่มีอยู่ในท้องถิ่น หลังคามุงแฝกหรือใบไม้ ใช้ไม้ไผ่สับและตีแผ่นเป็นฟากมาทำพื้นบ้านและฝาบ้าน ยกพื้นสูง สำหรับเก็บสิ่งของต่าง ๆ มีชานบ้าน และมีบันไดสำหรับขึ้นลง ชาวกะเหรี่ยงมีการแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์ ซึ่งผู้ชายจะสวมใส่เสื้อแขนสั้น คอแหลม สีแดงหรือสีขาว และนุ่งโสร่ง ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะใส่ชุดทรงกระสอบยาวเกือบบรอมท่าสีขาว ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่ชุดสองท่อนมีเสื้อคล้ายกับของผู้ชายและผ้าซิ่น ซึ่งเสื้อผ้าส่วนใหญ่ชาวกะเหรี่ยงจะทอขึ้นมาใช้เองด้วยการใช้กี่เอวที่มีเกือบทุกบ้าน ชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชนที่อยู่ง่ายกินง่าย บริโภคข้าวไร่เป็นหลัก อาหารส่วนใหญ่ได้มาจากการปลูกเองเลี้ยงเองและหาได้ตามธรรมชาติในป่าเขาที่มีอยู่ตามฤดูกาล เพราะชาวกะเหรี่ยงส่วนมากมีอาชีพทำไร่ข้าว หางของป่า และล่าสัตว์ สังคมกะเหรี่ยงมีเทคโนโลยีในระดับพื้นบ้าน เครื่องใช้ต่าง ๆ ทำจากไม้ไผ่และไม้เนื้อแข็ง โดยการประดิษฐ์ด้วยมือ มีการตีเหล็กด้วยเครื่องมือง่าย ๆ ทำมีด ตีทองเหลืองหรือโลหะอื่น ๆ แต่ไม่มีเครื่องทุ่นแรงหรือเครื่องมือใด ๆ ที่มีระบบซับซ้อน ชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชนที่รักพวกพ้อง ลักษณะครอบครัวจะเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่มักจะตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยมักจะใช้การรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้านเป็นหลัก ซึ่งจากวิถีการดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยงทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าชาวกะเหรี่ยงจะมีอัตลักษณ์ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและสมถะ

2.2 อัตลักษณ์ด้านศาสนาและการแสดงความเคารพนับถือ อัตลักษณ์ในด้านนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“กาลครั้งหนึ่งนานมานั้น มีญาติโยมนำกระต่ายอย่างมาถวายหลวงพ่ที่วัด หลวงพ่อก็ให้เด็กวัดนำไปเก็บไว้สำหรับอาหารเพล แต่กลิ่นของกระต่ายอย่างนั้นช่างหอมยั่วน้ำลายยิ่งนัก ทำให้เด็กวัดอดใจไม่ไหว เด็กวัดจึงฉีกขากระต่ายอย่างออกมากินไปหนึ่งขา...” (เรื่องกระต่ายสามขา)

“กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีฤๅษีตนหนึ่งอาศัยอยู่ในป่าลึก ฤๅษีตนนี้ได้เลี้ยงลูกลิงไว้ฝูงหนึ่ง ลิงชุกชนมากจนฤๅษีต้องเขียนตืออยู่เสมอ วันหนึ่งพระราชเสด็จมานมัสการฤๅษี เห็นฤๅษีตีลิงก็รับสั่งว่า ลิงชุกตามธรรมชาติของมัน ไม่ควรต้องเขียนตือ ฤๅษีก็รับสั่งว่าจะไม่ตีลิงอีกต่อไป แต่ทูลขอพระราชฯให้งดลงอาญาชาวบ้าน

ด้วย เมื่อไม่มีการลงอาญา คนร้ายก็กำเริบก่อความเดือดร้อนไปทั่ว ฤๅษีทูลพระราชา ผู้ที่ไม่อยู่ในระเบียบวินัย ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อน เลยต้องมีการลงโทษ” (เรื่องฤๅษีเลี้ยงลิง)

“กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีวัวหนุ่มตัวหนึ่งมักจะทำงานอย่างขยันขันแข็งและอดทน ทำงานหนักอยู่ตลอดเวลา วัวสาวจึงกล่าวขึ้นมาว่า “ชีวิตของท่านช่างน่าเบื่อยิ่งนัก คุณซิ ดูชีวิตข้าสิ วิ่งเล่นอย่างสบายในทุ่งหญ้าทุก ๆ วัน” ครั้นเมื่อถึงฤดูเทศกาล วัวหนุ่มก็ได้มีเวลาที่จะได้หยุดจากการทำงาน ในขณะที่วัวสาวถูกนำมาฆ่าเพื่อบูชาเทพยดา วัวหนุ่มจึงคิดขึ้นในใจว่า “หากมีชีวิตที่มีแต่เที่ยวเล่นจะต้องพบจุดจบเช่นนี้ ข้าขอทำงานหนักตลอดชีวิตดีกว่า” (เรื่องวัวหนุ่มและวัวสาว)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการนับถือศาสนาพุทธ การนับถือพระฤๅษี และการนับถือเทพเจ้า เมื่อพิจารณาจากเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้จะเห็นได้ว่าชาวกะเหรี่ยงนั้นมีการนับถือศาสนาตั้งเดิมมาก่อน นั่นก็คือ การนับถือผีหรือการนับถือเทพเจ้า (สิ่งศักดิ์สิทธิ์) ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาจากกลุ่มชาติพันธุ์มอญและคนไทยจึงมีการปรับตัวรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาในวิถีชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็นับถือพระฤๅษีด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น อัตลักษณ์ทางศาสนาของชาวกะเหรี่ยงจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างการนับถือศาสนาพุทธ การนับถือพระฤๅษี และการนับถือเทพเจ้า ซึ่งสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นได้จากวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงได้เป็นอย่างดี

2.3 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ อย่างเช่น ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องเสื่อสมิง ความเชื่อเรื่องความฝันและกลางบอกเหตุ ความเชื่อเรื่องการทำนาย ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และคาถาอาคม และความเชื่อเรื่องขวัญ อัตลักษณ์ดังที่กล่าวมาปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“...แต่สามีของเธอไม่เห็นและไม่รู้ว่าเป็นเมียของตน คิดว่าเป็นวัวจึงใช้ปิ่นยิงเธอ ก่อนตายเธอตะโกนว่าจัมเบาๆ จนสิ้นลมหายใจ เมื่อเธอตายไปก็เป็นนกเขาตัวเมียร้องจัมเบา ๆ ส่วนสามีเมื่อยังภรรยาของตนเองตายก็เกิดความเสียใจเป็นอย่างมากและร้องว่า เค้าวเค้าว คล้ายกับประชดตนเอง ในที่สุดก็ตรอมใจตายและไปเกิดเป็นนกเขาตัวผู้ร้อง เค้าวเค้าว จึงกลายเป็นตำนานสืบต่อกันมา” (เรื่องตำนานนกเขา)

“...เธอรีบเดิน แต่ยิ่งเดินก็ยิ่งช้า เหมือนเดินอยู่ที่เดิม เธอก็รีบเดินรีบมาก พอมีคนผ่านมา เธอจึงรอกไปพร้อมกัน พอเธอถึงบ้าน เธอก็รีบอาบน้ำนอน เช้าวันต่อมาเธอเดินไปซ่อมปกติ แต่เธอก็ต้องเงยหน้ามองต้นนั้น เธอพบแต่ชุดนางรำใต้ต้นโพธิ์ จึงรู้ว่าต้นนี้เคยมีนางรำมาผูกคอตาย ผู้ใหญ่หมู่บ้านพอรู้เรื่องจึงเรียกขวัญทำพิธีให้เธอ” (เรื่องนางรำ)

“...พอไปได้สักพักก็รู้สึกว่ามันยิ่งลึกลงไปทุกที เขาจึงถามชายคนนั้นว่าท่านมาถูกหรือเปล่า เมื่อชายคนนั้นหันกลับมา หน้าเขาก็เปลี่ยนไป กลายเป็นเสื่อสมิงทันที เสื่อสมิงก็ได้จับชายเก็บของป่ากิน แล้วได้เดินทางเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อกินชาวบ้าน...” (เรื่องเสื่อสมิง (1))

“มีป่าแห่งหนึ่งไม่มีใครกล้าไปทำมาหากินเพราะเชื่อว่าเจ้าป่าเจ้าเขาดุมาก วันหนึ่งมีชายกำพร้าคนหนึ่งไปเที่ยวป่า ไปเจอที่แห่งนั้น เขาเห็นสถานที่เขาก็ชอบและคิดจะทำไร่ เขาจึงอธิษฐานว่าถ้าที่ตรงนี้ทำไร่ดี ขอให้คืนนี้เขานอนฝันดีไม่ให้มีเรื่องอะไรเกิดขึ้น และเขาก็หลับ ระหว่างที่เขาฝันอยู่นั้น เจ้าป่าได้มาบอกว่าที่ตรงนี้ไม่ดี แต่ชายหนุ่มกำพร้าไม่เชื่อ เขาคิดว่าเขาจะลองเสี่ยงดู จะดีหรือไม่ดีก็ลองดู..” (เรื่องชายกำพร้ากับเสื่อสมิง)

“ชายคนหนึ่งเป็นเพื่อนกับผีต้นไทร วันหนึ่งผีต้นไทรได้จับน้องสาวของชายคนนี้เป็นทรมาน เขาจึงตามไปดูว่าเขาจับน้องไปไว้ที่ไหน แล้วเขาก็ใช้คาถาอาคมพรางร้ายกายไว้เพื่อไปตัดต้นไทรจนล้ม และใส่หน้ากากไม้ หน้ากากอันนี้จะไม่ให้ใครเห็นคนใส่ จะเห็นหน้ากากลอยได้อยู่ ลูกน้องผีต้นไทรจะเข้ามาจับก็จับไม่ได้ ก็เลยส่งลูกน้องให้ไปอยู่ที่อื่น อพยพกันไป เมื่อชายรู้ข่าวก็ตามกลับมาที่ต้นไทร แล้วหลอกถามอีกว่าต้น

“โทรจะหนีไปไหน ผีดันโทรบอกทางแม่น้ำ โดยแปลงร่างเป็นกบไป ชายคนนี้ก็ไปดัก ต้มน้ำร้อนรอไว้ พอเห็น กระโดดผ่าน ก็จับกบลงไปในหม้อร้อน ๆ ลูกน้องดันโทรตายหมด และผีดันโทรหลบอยู่ ผีดันโทรจึงมีอีกชื่อว่าผีสระ” (เรื่องผีดันโทร)

จากตัวอย่างต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงความเชื่อของคนกะเหรี่ยง ซึ่งข้อความต่าง ๆ นี้สามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโป อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ชาวกะเหรี่ยงโปในพื้นที่แถบนี้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธผสมผสานกับการนับถือศาสนาตั้งเดิม ดังนั้นในทางพระพุทธศาสนาชาวกะเหรี่ยงจึงมีความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เรื่องบุญวาสนา เรื่องนรกสวรรค์ เรื่องกรรมและการทำความดี เป็นต้น ส่วนการนับถือศาสนาตั้งเดิมทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี ซึ่งผีในที่นี้จะมี 2 ลักษณะ คือ ผีตึกกับผีร้าย ผีตึกคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครองชาวกะเหรี่ยงซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะให้ความเคารพนับถือมาก ชาวกะเหรี่ยงจะมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการทำนาย การฝัน และลางบอกเหตุ เมื่อจะทำอะไรต่าง ๆ ก็ตามชาวกะเหรี่ยงจะใช้การทำนายเพื่อติดต่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นความฝันหรือลางบอกเหตุจึงเป็นสิ่งที่ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่ามันคือคำตอบของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าจะอนุญาตให้ทำหรือไม่ให้ทำ ส่วนผีร้ายคือผีที่จะมาทำร้ายและทำลายชีวิตของชาวกะเหรี่ยงซึ่งอาจจะเป็นวิญญาณร้าย เสือสมิง หรือผีกระหัง โดยผีร้ายนี้ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าถ้าโดนหลอกจะทำให้ขวัญเสียหรือขวัญไม่อยู่กับตัวจะต้องมีการทำพิธีผูกข้อมือและเรียกขวัญกลับมาเพราะชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องขวัญ ถ้าขวัญอยู่กับตัวเราก็จะเป็นคนที่สมบูรณ์ ถ้าขวัญไม่อยู่กับตัวเราก็อาจจะเจ็บไข้ได้ป่วยหรืออาจจะเสียชีวิตได้ นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของไสยศาสตร์และคาถาอาคม ซึ่งไสยศาสตร์และคาถาอาคมชาวกะเหรี่ยงจะใช้สำหรับการรักษาและการให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงนี้เป็นความเชื่อที่มีลักษณะผสมผสานกัน โดยเป็นการผสมผสานที่ลงตัวกันได้เป็นอย่างดี

2.4 อัตลักษณ์ด้านประเพณีและพิธีกรรม ได้แก่ พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีแต่งงาน พิธีศพ พิธีผูกข้อมือ เรียกขวัญ พิธีเสี่ยงทายเลือกพื้นที่ทำไร่ และประเพณีสงกรานต์ ซึ่งอัตลักษณ์ดังที่กล่าวมาปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“นานมาแล้ว ชาวบ้านคนหนึ่งอยากจะจัดงานฉลองขึ้นบ้านใหม่ เขาคิดจะฆ่าควายเพื่อนำมาทำอาหาร เจ้าของบ้าน “เราจะฆ่าเจ้ามาทำอาหารเลี้ยงแขกในงานขึ้นบ้านใหม่” ควาย “ท่านลองคิดดูเถอะนะ นานของท่านกว้างขวาง เราที่ไถให้” เจ้าของบ้านได้ฟังดังนั้นก็เปลี่ยนใจไม่ฆ่าควาย แต่จะฆ่าวัวแทน วัวได้ยินจึงบอกว่าท่าน “ข้าวของท่านมากมายแค่ไหน เราก็แลกให้ท่าน ดังนั้น เจ้าของบ้านจึงคิดว่าสัตว์ตัวไหนที่ไม่ค่อยได้ช่วยเหลืออะไร เขาจึงนึกออกนั่นคือหมู เขาตั้งใจฆ่าหมูและมาทำอาหารขึ้นบ้านใหม่ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงเป็นการทำมาตลอด” (เรื่องขึ้นบ้านใหม่)

“...ต่อมาไม่นานลูกทั้งสองของนางก็กลับมา และเจ้าเมืองก็ออกมาประกาศว่าจะแต่งงานใหม่ แต่จะต้องให้นางสะจุมมาทำอาหารให้เท่านั้น เพราะไม่มีใครทำอร่อยได้เท่านาง และเรื่องก็ได้ถึงหูนางสะจุน นางจึงเดินทางเข้าเมืองเพื่อไปทำอาหารในงานแต่งงานของเจ้าเมือง นางก็ได้ทำอาหารอย่างเต็มที่และเต็มใจ เจ้าเมืองเห็นเช่นนั้นจึงสงสารและได้บอกความจริงกับนางไป และทั้งคู่ได้อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาและลูก” (เรื่องนางผู้อดทน)

“จากนั้นคนตาบอดก็เอาหม้อที่มลงตรงอกนางที่ยังหลับอยู่ ก่อนที่นางขาดใจตายนางได้สั่งว่าอย่าเผาศพนางหรือเอาไปฝัง ให้นำศพลอยน้ำไป...” (เบ่อม่องทุ่ง)

“นานมาแล้วช่วงวันสงกรานต์ มีพระราชาองค์หนึ่งไปเที่ยวป่า และได้เดินขึ้นไปที่ดินน้ำในป่าใหญ่แห่งหนึ่ง พอถึงที่ราบที่มีน้ำไหลก็เจอกับปู 2 ตัวที่เป็นผัวเมียกัน...” (เรื่องปู)

“...เช้าวันต่อมาเธอเดินไปซ่อมปกติ แต่เธอก็ต้องเงยหน้ามองต้นนั้น เธอพบแต่ชุดนางรำใต้ต้นโพธิ์ จึงรู้ว่าต้นนี้เคยมีนางรำมาผูกคอตาย ผู้ใหญ่หมู่บ้านพอรู้เรื่องจึงเรียกขวัญทำพิธีให้เธอ” (เรื่องนางรำ)

“มีป่าแห่งหนึ่งไม่มีใครกล้าไปทำมาหากินเพราะเชื่อว่าเจ้าป่าเจ้าเขาดุมาก วันหนึ่งมีชายกำพร้าคนหนึ่งไปเที่ยวป่า ไปเจอที่แห่งนั้น เขาเห็นสถานที่เขาก็คชอบและคิดจะทำไร่ เขาจึงอธิษฐานว่าถ้าที่ตรงนี้ทำไร่ดี ขอให้คืนนี้เขานอนฝันดีไม่ให้มีเรื่องอะไรเกิดขึ้น และเขาก็หลับระหว่างที่เขาฝันอยู่นั้น เจ้าป่าได้มาบอกว่าที่ตรงนี้ไม่ดี แต่ชายหนุ่มกำพร้าไม่เชื่อ เขาคิดว่าเขาจะลองเสี่ยงดู จะดีหรือไม่ดีก็ลองดู ชายกำพร้าก็ฟันไร่ ฟันเสร็จก็เผา เผาเสร็จ เขาปลูกกระท่อมเล็ก ๆ อยู่หลังหนึ่ง เขาก็ปลูกข้าว ปลูกผัก...” (เรื่องชายกำพร้ากับเสือสมิง)

จากตัวอย่างต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงประเพณีและพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งข้อความต่าง ๆ นี้สามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงไป อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ประเพณีและพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยงมีทั้งประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อเดิม (Monthon Kongthavthong, 1995) ซึ่งจากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานศพ ประเพณีสงกรานต์ พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญ และพิธีเสี่ยงทายพื้นที่ทำไร่ ในงานต่าง ๆ การประกอบพิธีจะเริ่มต้นด้วยการทำบุญตามการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ก่อน จากนั้นจึงเป็นวิถีปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง และหลังจากจบพิธีกรรมมักจะมีการละเล่นและมืงานรื่นเริงให้ชาวกะเหรี่ยงได้ร่วมสนุกสนานกัน แต่ในบางพิธี อย่างเช่น พิธีเสี่ยงทายพื้นที่ทำไร่ ที่เป็นการประกอบพิธีเล็ก ๆ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและเป็นพิธีกรรมส่วนบุคคล พิธีกรรมในลักษณะนี้ชาวกะเหรี่ยงจะเริ่มปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมของตนเองได้เลยโดยไม่ต้องมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและไม่มืงานรื่นเริง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นประเพณีหรือพิธีกรรมใด ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหรือความเชื่อดั้งเดิม ชาวกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญและจะปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการประกอบพิธีกรรมอย่างเคร่งครัด และนี่คืออัตลักษณ์ที่เราจะได้เห็นผ่านทางวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงอยู่เสมอ

2.5 อัตลักษณ์ด้านการปกครอง อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“...เขาได้ไปแล้ว บอกคนทั่ว ๆ และข่าวก็ได้ไปถึงวัง กษัตริย์จึงได้สั่งให้นายพรานเล่าที่มาที่ไปของฤๅษี และอยากเจอฤๅษีตนนั้น จึงให้นายพรานไปตามมา...” (เรื่องปากยาวกว่าจุมูก)

“...เช้าวันต่อมาเธอเดินไปซ่อมปกติ แต่เธอก็ต้องเงยหน้ามองต้นนั้น เธอพบแต่ชุดนางรำใต้ต้นโพธิ์ จึงรู้ว่าต้นนี้เคยมีนางรำมาผูกคอตาย ผู้ใหญ่หมู่บ้านพอรู้เรื่องจึงเรียกขวัญทำพิธีให้เธอ” (เรื่องนางรำ)

จากตัวอย่างต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการปกครอง ซึ่งข้อความต่าง ๆ นี้สามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงไป อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ซึ่งการปกครองที่ปรากฏตามนิทานนั้นสะท้อนให้เห็นการปกครองใน 2 ลักษณะ คือ การปกครองในระดับประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครอง และการปกครองในระบบสังคมและวัฒนธรรมที่มีหัวหน้าหมู่บ้านซึ่งก็คือกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครอง สังคมกะเหรี่ยงในอดีตนั้นมีการปกครองในระบอบของกษัตริย์ปกครอง ซึ่งจากเดิมชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ที่ประเทศพม่า ประเทศพม่าก็มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองเช่นเดียวกับประเทศไทย และเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชาวกะเหรี่ยงก็มาอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ไทย ส่วนการปกครองในระดับสังคมและวัฒนธรรมหรือการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น หมู่บ้านกะเหรี่ยงมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล ชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่นี้เป็นหมู่บ้านทางการตามกฎหมายในลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีมาหลายชั่วอายุคน จึงมีความคุ้นเคยและยอมรับเชื่อฟังอำนาจทางการปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และถือเป็นหัวหน้าหมู่บ้านไปด้วยโดยปริยาย

2.6 อัตลักษณ์ด้านค่านิยม อย่างเช่น การรักษาสัจจะและคำมั่นสัญญา การให้ความสำคัญและการแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส การแสดงความกตัญญูต่อบุคคล การแสวงหาความรู้ ความขยันและความมีมานะอุตสาหะ เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์ดังที่กล่าวมาปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“...แล้วนกฮูกก็หาย มันคิดในใจว่า หมอนกขุนทองมารักษามัน ไม่เสียไม่หมดค่ายาหรืออะไรเลย ถ้าฉันไม่ตอบแทนเขา เขาก็ต้องตายได้ในสักวัน เขาคิดเช่นนั้นเสร็จ วันต่อมาอีกามาหานกฮูก นกฮูกก็ไม่ยอมไปขอขมา แล้วก็ไปแอบซ่อนตัว อีการู่ว่านกฮูกคำพูดไม่เป็นคำพูด เลยโกรธ เมื่ออีกาเห็นนกฮูกก็ตามทำร้ายตลอด นกฮูกก็กลัวอีกา นกฮูกเลยต้องหากินในตอนกลางคืนตลอด นกขุนทองเมื่อถึงเวลาฟักไข่ก็เลยไปไข่ในรังนกฮูก ทำให้อีกาได้คิดว่านกฮูกถึงเวลาต้องชดใช้กรรมแล้ว” (เรื่องอีกาใช้นกฮูก)

“เมื่อนานมาแล้ว มีช้างตัวหนึ่ง ลิงตัวหนึ่ง นกตัวหนึ่ง อาศัยอยู่กับต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง มีอยู่วันหนึ่งพวกมันนั่งคุยเล่นกัน พวกเราอยู่ด้วยกันไม่มีความเกรงใจกันเลย ต่อไปนี้พวกเราต้องมีความเกรงใจกัน เมื่อคุยกันเสร็จก็เริ่มตกลงกันว่า พวกเราใครอายุเยอะสุด ตอนเห็นต้นโพธิ์ต้นนี้ต้นใหญ่แค่ไหน... นกก็พูดขึ้นว่าตอนนั้นฉันยังเด็ก โพธิ์ต้นนี้ยังไม่ขึ้น ฉันออกไปหาเม็ดโพธิ์รอบ ๆ ทั่ว และกลับมาชี้จนทำให้เกิดเป็นต้นโพธิ์ใหญ่ต้นนี้สรุปแล้วนกอายุแก่สุด ช้างกับลิงก็รู้แล้ว เมื่อถึงเวลาช้างกับลิงก็เลยเคารพจนตลอดไป จนทำให้ฉัน ช้าง ลิง อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข” (เรื่องคนโต กว่าควรเคารพ)

“...สักพักนกยักษ์ก็บินผ่านมา เมื่อเขาเห็น เขาก็จ้างธนูวิเศษที่เตรียมมายิงนกยักษ์ตกลงมาตายทันที หลังจากนั้นลูกของพระราชาก็เดินทางกลับ และหญิงสาวได้เก็บเศษโสร่งที่ถูกพระราชาทิ้งไว้ แล้วหญิงสาวก็ออกตามหาชายเจ้าของโสร่งเพื่อตอบแทนบุญคุณ เพราะตอนที่เขาต่อสู้กับนกยักษ์และนกยักษ์ตาย นางยังไม่ได้จะพูดขอบคุณ และเขาก็ได้เดินทางกลับไปก่อน...” (เรื่องนกยักษ์)

“นานมาแล้วในเมืองเมืองหนึ่ง พระราชาเมืองนี้มีพระโอรส 1 คน เป็นคนที่ฉลาดหลักแหลมและมีไหวพริบดี ต่อมาพระราชาก็ได้ส่งพระโอรสไปเรียนวิชากับฤๅษีในป่าใหญ่เป็นเวลา 3 ปี 3 เดือน หลังจากที่เรียนจบเขาก็ได้ลาฤๅษีกลับเมืองเพื่อนำวิชาความรู้ที่เรียนมา มาพัฒนาบ้านเมือง...” (เรื่องเป๋ม่องทุ่ง)

“...เขายังคิดในใจอีกว่า หากไม่พยายามทำไม่สำเร็จแล้ว ถ้าหากฉันค่อย ๆ ทำคนเดียว ท้าพี้ไม่สักอันก็คงจะทำสำเร็จแน่ ๆ พอเขาเริ่มทำท้าพี้ไม่กี่อันก็มีคนแกล้งบอกอีก แต่ที่นี้เขาไม่เชื่อใครแล้ว เขาทำท้าพี้เองคนเดียวจนในที่สุดก็สำเร็จ” (เรื่องครูกลายเป็นท้าพี้ไม้)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาในข้างต้น ซึ่งข้อความเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงไป อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้เป็นอย่างดี ค่านิยม คือ กระแสความนิยมของบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อความคิดและการกระทำ ในสังคมชาวกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงจะยึดมั่นในความกตัญญูต่อบุคคลเพราะความกตัญญูต่อบุคคลทำให้สถาบันครอบครัวและสังคมมั่นคง ในด้านการรักษาสัจจะและคำมั่นสัญญา ชาวกะเหรี่ยงยึดถือเพราะการอยู่ร่วมกันต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจ สังคมจึงจะอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสุข ในสังคมของชาวกะเหรี่ยงนอกจากการเชื่อฟังพระสงฆ์และการเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ชาวกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสของหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจะให้เกียรติผู้เฒ่าผู้แก่ในฐานะของบุคคลสำคัญของหมู่บ้านซึ่งรองลงมาจากพระสงฆ์และหัวหน้าหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม ความเป็นอยู่ในสังคมของชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีความเป็นอยู่ที่สบายนัก ดังนั้น ผู้เฒ่าผู้แก่และคนในครอบครัวจึงมักจะสอนลูกหลานเสมอในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรและการแสวงหาความรู้ เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวกะเหรี่ยงให้ดีขึ้นได้นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ค่านิยมเหล่านี้หรือค่านิยมอื่น ๆ ชาวกะเหรี่ยงมักจะสอนผู้คนในสังคมผ่านทางวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงเช่นนี้อยู่เสมอ

2.7 อัตลักษณ์ด้านการละเล่น อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“...พอใกล้ค่ำเขาก็ได้ป็นต้นนุ่นยักต้นหนึ่ง เพื่อดูว่าเส้นทางที่เขาจะเดินทางต่อยังอีกยาวไกลหรือไม่ เขาได้ป็นไปจนถึงยอดไม้และได้มองเห็นแสงรำไรสว่างไสวในบ้านหลังหนึ่ง เขาจึงได้เดินทางไปทีนั้นและได้เข้าไปทักทายผู้คนในนั้น เขาเห็นชายหนุ่มในหมู่บ้านนั้นกำลังเล่นสบบ้าแข่งขันกันและพนันกันด้วยเงินทองเป็นรางวัล เขาจึงอยากเล่นบ้าง โดยบอกว่าถ้าเขาชนะเขาขอแค่อาหารมื้อเดียวก็พอ...” (เรื่องผู้ทรงคุณธรรม)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการเล่นสบบ้า ซึ่งจากข้อความสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงโป อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ซึ่งการเล่นสบบ้าเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง นิยมเล่นกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและเป็นการสร้างความสามัคคีภายในกลุ่มชน อีกทั้งการเล่นนี้ยังเป็นการละเล่นที่ทำให้คนในชุมชนได้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อีกทางหนึ่งด้วยนั่นเอง

2.8 อัตลักษณ์ด้านดนตรีและศิลปะการแสดง อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“นานมาแล้ว มีคณะรำคณะหนึ่ง ได้ซ้อมกันเป็นเวลาปกติ แต่การซ้อมจะเป็นการซ้อมที่ตึก พอหลังจากซ้อมเสร็จก็เป็นเวลาตีมาก นางรำทุกคนทยอยกันกลับ...” (เรื่องนางรำ)

“..แล้วเขาก็เห็นคนกลายร่างเป็นเสือแล้วก็ฆ่าหญิงคนรักตาย เขาจึงกลับลงมาที่หมู่บ้าน และเขาก็มาที่บ้านแม่ของหญิงคนรัก เล่นเครื่องดนตรีและร้องเพลงด้วย โดยที่เนื้อหาในเพลง เกี่ยวกับคนที่อยู่หมู่บ้านเดียวกัน ไม่ชอบและไล่ลูกสาวไปอยู่ไร่ภูเขา เสือโคร่งมันอยู่บนนั้น ก็ฆ่าลูกสาวเขาตายแล้ว เขาร้องเพลงอยู่อย่างนั้น แต่ปากก็ไม่เชื่อ เพราะคิดว่าไ้บ้านนี้คงมาชอบลูกสาวเรา อยากจะได้ลูกสาวเรา เลยมาทำอย่างโน้นอย่างนี้ แล้วชายคนนี้ก็มาร้องเพลงทุกเช้า พร้อมกับเล่นเมตารีไปด้วย ปากก็เลยอยากูว่ามันจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่ ก็เลยไปดูที่ไร่ ก็เห็นว่าเสือโคร่งมันกัดลูกสาวจริง ๆ และลูกสาวก็ตายไปแล้ว” (เรื่องเสือสมิง(2))

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการรำ การร้องเพลง และการเล่นดนตรี ซึ่งข้อความต่าง ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโป อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ชาวกะเหรี่ยงมีความชื่นชอบและนิยมในการเล่นดนตรีและศิลปะการแสดง การแสดงที่ได้รับความนิยมคือ รำตง ก่วยตง ก่วยจ๊ะ และการร้องเพลงโต้ตอบกัน ส่วนเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบกันมี กลองยาว ฆ้อง ฉิ่ง ฉาบ แมนโดลิน และระนาดเหล็ก ซึ่งเครื่องดนตรีเหล่านี้มีทั้งเครื่องดนตรีพื้นบ้านและเครื่องดนตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากพม่า ดังนั้นเมื่อมีงานเทศกาลประจำปีหรือมีงานรื่นเริง ชาวกะเหรี่ยงจึงมักจะนำศิลปะการแสดงประกอบดนตรีมาร่วมในมหรสพทุกครั้ง

2.9 อัตลักษณ์ด้านการคมนาคม อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“กาลครั้งหนึ่ง สิงโตกับช้างเป็นเพื่อนกัน อาศัยอยู่ในป่าใหญ่ มีอยู่วันหนึ่ง พวกเขาทั้ง 2 ตัว ขึ้นไปบนยอดเขาแล้วมองลงไปแม่น้ำ ก็เห็นคน ๆ หนึ่งได้มากับเรือ... อยู่มาวันหนึ่งมันก็เลยไปเที่ยวหาช้าง พอมันไปถึงก็มองเห็นช้างแต่ไกล คนนั้นใช้ช้างให้ลากไม้ เมื่อเห็นเช่นนั้นสิงโตก็เสียใจกับช้างมาก แต่อย่างไรก็ตามมันก็ช่วยอะไรช้างไม่ได้ มันก็เลยกลับไปอยู่ในที่ของมันเหมือนเดิม” (เรื่องสิงโตกับช้าง)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงเรือ ซึ่งตรงนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโป อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ในอดีตการเดินทางของคนกะเหรี่ยงคือการเดินเท้า หรือถ้าเป็นคนกะเหรี่ยงที่มีฐานะก็อาจจะขี่ช้างหรือม้าสำหรับเป็นพาหนะ และอีกอย่างหนึ่งคือ เรือ คน

กะเหรี่ยงมักตั้งถิ่นฐานในถิ่นน้ำ ดังนั้นเรื่องจึงเป็นพาหนะอีกอย่างหนึ่งที่ชาวกะเหรี่ยงนำมาใช้สำหรับการเดินทางไกลหรือใช้ในการขนส่งนั่นเอง

2.10 อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ของชนเผ่า อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงในเรื่องดังต่อไปนี้ (ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วนเท่านั้น)

“กะเหรี่ยงเดิมอยู่ที่เมืองทวายประเทศพม่า มีพี่น้องรวมกัน 3 พวก คือ กะเหรี่ยงเป็นพี่ใหญ่ กะหร่างเป็นน้องคนกลาง และตองสุเป็นน้องคนเล็ก พี่น้องทั้งสามนี้ได้สัญญาว่าจะรักใคร่เป็นพี่น้องกันตลอดไป ได้ของสิ่งใดมาก็จะแบ่งปันกัน ทั้งสามพี่น้องจึงอยู่ร่วมกันมาอย่างเป็นสุข อยู่มาวันหนึ่งกะเหรี่ยงกับกะหร่างได้เฒ่า 1 ตัว จึงเอามาฆ่าแบ่งเนื้อกันที่ลำห้วย โดยไม่ได้แบ่งให้ตองสุคนเล็ก เพราะว่าเนื้อเฒ่ามีน้อย ต่อมาตองสุได้มาที่ลำห้วยพบคนเฒ่าที่ทิ้งไว้ก็รำพึงว่า “พี่เราทั้งสองคนได้เนื้ออะไรมาหนอ ไม่แบ่งให้เราบ้างเลย วัวกระทิงตัวใหญ่ขยับงูเล็กนิดเดียว แต่คนที่เห็นอยู่นี้ใหญ่กว่าวัวกระทิงมาก ตัวคงใหญ่มากเช่นกัน” ตองสุคิดดังนั้นแล้วก็น้อยใจมากกว่าพวกพี่ ๆ ไม่รัก ไม่รักษาสัจจะวาจา อยู่ร่วมกันต่อไปคงจะไม่เป็นสุขแน่ จึงอพยพหนีพี่ทั้งสองไปโดยไม่บอกให้รู้และไม่ให้เห็นร่องรอย ส่วนกะเหรี่ยงกับกะหร่างก็อยู่ร่วมกันเรื่อยมา” (เรื่องพี่น้องกัน)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งจากข้อความนี้สามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงไป อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ทำให้เราเห็นประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง ลักษณะของกลุ่มชน ระบบคิด ระบบความเชื่อ วิถีชีวิต และความเป็นตัวตนทั้งหมดของชาวกะเหรี่ยงได้อย่างชัดเจน

3. การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของจังหวัดกาญจนบุรี จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำฐานข้อมูลออกเป็น 2 ฐานข้อมูลด้วยกัน คือ 1) ฐานข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง และ 2) ฐานข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง ซึ่งฐานข้อมูลของวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงจะมีรายชื่อของนิทานอยู่ทั้งหมด 58 เรื่อง ส่วนฐานข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงจะมีรายชื่อผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 43 คน โดยฐานข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นรูปเล่มและนำไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้กับบุคคลที่มีความสนใจเป็นพิเศษในการนำไปพัฒนาต่อยอดต่อไป

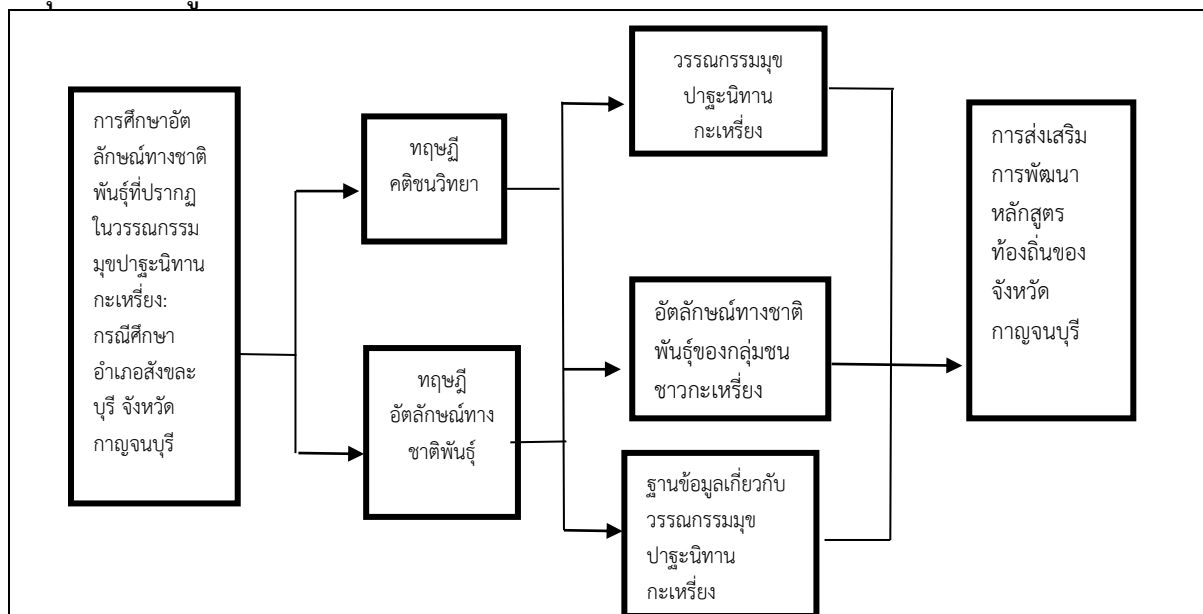
อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง กรณีศึกษาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี นั้นสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มาศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์อัตลักษณ์ของกลุ่มชนได้ดังนี้ คือ 1) อัตลักษณ์ด้านวิถีการดำรงอยู่ 2) อัตลักษณ์ด้านศาสนาและการแสดงความเคารพนับถือ 3) อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ 4) อัตลักษณ์ด้านประเพณีและพิธีกรรม 5) อัตลักษณ์ด้านการปกครอง 6) อัตลักษณ์ด้านค่านิยม 7) อัตลักษณ์ด้านการละเล่น 8) อัตลักษณ์ด้านดนตรีและศิลปะการแสดง 9) อัตลักษณ์ด้านการคมนาคม 10) อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ของชนเผ่า ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาภรณ์ สุริยาวงศ์ (2019) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏจากเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏจากเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย โดยกำหนดเก็บข้อมูลเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าจาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านปางปูเลย หมู่บ้านแสนสุข และหมู่บ้านอาข่าพัฒนา และคัดเลือกเรื่องเล่าที่มีการดำเนินเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ซึ่ง

รวบรวมนำทั้งหมด 39 เรื่อง มาวิเคราะห์หาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากเนื้อหาที่ปรากฏ โดยผลการศึกษาปรากฏมี 3 ลักษณะคือ 1) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับข้าวและสัตว์ ได้แก่ การปลูกข้าวไร่และการเลี้ยงหมู ไก่ ปรากฏพบในเรื่องเล่ามากที่สุด 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสังคมและครอบครัวของชาวอาข่า พบอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับสังคมและครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก และแบบพี่กับน้อง และ 3) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดธรรมชาติ และความเชื่อเกี่ยวกับสภาวะเหนือโลก แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาของเรื่องเล่ายังคงสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อและมีการรักษาสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม บรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะสามารถบอกเล่าเรื่องราวและวิถีชีวิตที่แสดงอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงได้เป็นอย่างดี เหมือนมองบรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง ก็เหมือนมองเห็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงได้อย่างชัดเจน ซึ่งอัตลักษณ์บางอย่างก็มีความคล้ายคลึงกับอัตลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งนี้ก็อาจจะสันนิษฐานได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) อาจเป็นลักษณะร่วมหรืออาร์คิไทป์ที่ปรากฏอยู่ทุกกลุ่มชน หรือ 2) อาจเป็นเพราะว่าชาวกะเหรี่ยงเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจึงเกิดความกลมกลืนกันทางวิถีวัฒนธรรมก็ว่าได้ แต่อย่างไรแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็ยังเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่ไม่ว่าจะได้พบเจอตัวจริงหรือได้อ่านผ่านบรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง เราก็ทราบได้ทันทีว่านี่คือ “คนกะเหรี่ยง”

สรุปองค์ความรู้

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง ซึ่งจากผลของการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในด้านของข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง โดยนิทานเหล่านี้เป็นนิทานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและสามารถสะท้อนตัวตนในด้านอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าในเรื่องของวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยงนี้ มีผู้วิจัยที่มีความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของนิทานกะเหรี่ยงอยู่บางส่วน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมจากนิทานกะเหรี่ยง แต่ยังไม่มีการนำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผลการวิจัยในครั้งนี้ที่มีการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในแวดวงการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งในส่วนของ

ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ที่มีการนำข้อมูลจากท้องถิ่นของตนเองจริง ๆ ไปใช้ประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้กับผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ดำรงคงอยู่สืบไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ที่สนใจสามารถนำแนวทางการศึกษาของงานวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลคติชนในด้านอื่น ๆ หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ตามแนวทางหรือวิธีการเดียวกันได้
2. ผู้ที่สนใจสามารถนำองค์ความรู้ของวรรณกรรมมุขปาฐะนิทานกะเหรี่ยง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและอนุรักษ์ หรือการพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ได้

References

- Keyes, Charles F. (1997). *“Ethnic groups, ethnicity” In The Dictionary of Anthropology*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Kongtaewthong, M. (1995). *Kanchanaburi Studies, Thai people of Karen descent in Kanchanaburi Province*. Kanchanaburi: Arts and Culture Center Kanchanaburi Rajabhat Institute.
- Pliansiri, P. (2012). Application of aesthetics to develop the leadership succession process in communities with ethnic identity. Case study: Ban Mae Khong Sai community. Chiang Dao District, Chiang Mai Province. *Master of Science Thesis*, National Institute of Development Administration.
- Suriyawong, B. (2019). Cultural identity that appears from stories of the Akha ethnic group in Chiang Rai Province. *Journal of Human Social Affairs*. 17(3). <http://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhusoc/article/view/232458>.

